

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 6 від 30 листопада 2023 року, уточнено рішенням Вченої ради Державного податкового університету (протокол № 5 від 30 жовтня 2024 року)

ВИТЯГ

з протоколу фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права Державного податкового університету № 19/1 від 07 квітня 2026 року

Присутні:

Директор навчально-наукового інституту права, д.ю.н., професор, заслужений юрист України Топчій В.В., заступник директора з наукової роботи, к.ю.н., доцент Лаговська Н.В., заступник директора з навчально-методичної роботи, к.ю.н., доцент Лугіна Н.А., заступник директора з навчально-організаційної роботи, к.ю.н., доцент Омельчук Л.В., завідувач кафедри фінансового та податкового права, к.ю.н., професор Глух М.В., завідувач кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу, к.ю.н., доцент, Чернецька О.В., завідувач кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., доцент, Максименцев М. Г., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор, Лисенко В.В., професор кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професор, Антипов В.І., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор, Колб О.Г., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор, Топчій В.В., професор кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професор Грицюк І.В., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., Мамка Г.М., доцент кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., доцент Лазебний А.М., доцент кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., доцент Павлюх О.А., доцент кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., Софієв С.О., доцент кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., Любавіна В.П., доцент кафедри теорії та історії держави і права, к.ю.н., доцент Сіренко О.В., професор кафедри правничої лінгвістики, д.ю.н., доцент Бодунова О.М. (гарант ОНП)

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта навчально-наукового інституту права Державного податкового університету Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою затвердженої Вченою радою Державного податкового університету

(протокол № 6 від 30 листопада 2023 року, уточнено рішенням Вченої ради Державного податкового університету (протокол № 5 від 30 жовтня 2024 року).

Слухали:

Доповідь здобувача Шовкопляса О. П. на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, висвітлив стан її розробки, визначив зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, мету й задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрив наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, навів дані про апробацію результатів дисертації та кількість публікацій, а також окреслив структуру дисертації.

Зокрема, автор обґрунтував стан наукової розробленості предмета дисертаційного дослідження крізь призму поєднання матеріально-правових та процесуальних аспектів: категорії «процесуальне керівництво», правового статусу прокурора, особливостей здійснення досудового розслідування та реалізації наглядових і керівних повноважень прокурора, а також констатовано, що проведені дослідження у цій сфері зосереджуються передусім на проблемах визначення змісту процесуального керівництва, його правової природи та співвідношення з іншими формами участі прокурора у кримінальному провадженні. Найбільш цінним є підхід до розгляду цього інституту у міжгалузевому вимірі, у взаємозв'язку кримінального процесуального, кримінального та адміністративного права, що відповідає сучасним науковим тенденціям.

Процесуальне керівництво прокурора під час досудового розслідування розглядається автором як ключовий елемент забезпечення ефективності кримінального провадження та гарантія дотримання прав і свобод його учасників, що виступає проявом функціональної диференціації кримінального процесу.

Вивчення зарубіжного досвіду здійснення прокурором функцій процесуального керівництва дозволило виявити особливості організації цієї діяльності, її переваги та недоліки, а також окреслити можливості імплементації апробованих підходів у національну правову систему. При цьому встановлено, що в європейських правопорядках чітко простежується тенденція до посилення ролі прокурора як процесуального керівника досудового розслідування, тоді як в Україні сформовано власну модель, яка поєднує елементи процесуального керівництва та нагляду.

Автором встановлено, що здійснення процесуального керівництва як прояв оптимізації процесуальної форми (зокрема через координацію, контроль та спрямування досудового розслідування) є характерним для більшості європейських країн. Водночас у правових системах держав простежуються різні підходи до визначення ролі прокурора, що зумовлює відмінності у співвідношенні повноважень слідчого і прокурора. Підставами активного процесуального керівництва виступають тяжкість кримінального правопорушення, необхідність забезпечення належної доказової бази, а також

гарантування прав учасників провадження. Основні прояви такої діяльності полягають у визначенні напрямів розслідування, погодженні процесуальних рішень та контролі за дотриманням строків.

Вказано на три теоретико-практичні підходи до визначення обсягу та змісту процесуального керівництва прокурора: (1) вузьке розуміння як виключно процесуального контролю за діяльністю слідчого; (2) широке розуміння як поєднання керівних, наглядових і координаційних функцій; (3) змішаний підхід, за яким обсяг повноважень прокурора визначається залежно від складності провадження та дискреції самого прокурора.

Наголошено на обов'язковості активної участі прокурора на всіх етапах досудового розслідування як гарантії законності та ефективності кримінального провадження. На переконання автора, можливі виключення мають стосуватися не обсягу повноважень прокурора, а форм їх реалізації, з урахуванням конкретних обставин кримінального провадження.

З урахуванням особливостей здійснення процесуального керівництва під час досудового розслідування встановлено, що більшість загальних положень кримінального процесуального законодавства застосовуються у повному обсязі, однак їх реалізація має певні специфічні риси. Проведеним аналізом законодавства та практики його застосування підтверджено, що у діяльності прокурора як процесуального керівника ключове значення мають такі засади: дотримання розумних строків досудового розслідування; забезпечення процесуальної самостійності слідчого при належному контролі; координація дій правоохоронних органів; а також дотримання меж повноважень під час прийняття процесуальних рішень.

Шовкопляс О.П. висвітлив мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, а також зупинився на основних наукових висновках в роботі, що становлять наукову новизну.

Підтверджено, що загальні положення щодо оцінки законності та обґрунтованості процесуальних рішень прокурора під час здійснення процесуального керівництва, зокрема у частині прийняття кінцевих рішень у досудовому розслідуванні, мають специфічні риси, зумовлені функціональним призначенням прокурора у кримінальному провадженні. При цьому встановлено, що найбільш поширеними підставами для визнання рішень прокурора незаконними або їх скасування є неправильне застосування норм кримінального процесуального законодавства, зокрема неврахування вимог щодо повноти, всебічності та неупередженості досудового розслідування, а також прийняття рішень без належної доказової бази.

Шляхами вирішення нормотворчих проблем визначено авторські пропозиції щодо вдосконалення положень КПК України, зокрема у частині регламентації повноважень прокурора як процесуального керівника, уточнення порядку погодження процесуальних рішень слідчого, а також конкретизації меж процесуального керівництва і відповідальності за його здійснення.

Особливістю наукових підходів до дослідження процесуального керівництва прокурора є поєднання визнання його ключової ролі у забезпеченні ефективності досудового розслідування та критичного осмислення надмірної

концентрації повноважень у прокурора у контексті забезпечення процесуальної самостійності слідчого і дотримання прав учасників кримінального провадження.

Окрім наукових праць, у дисертації проаналізовано правові позиції Верховного Суду, практику Європейського суду з прав людини, а також законотворчу діяльність Верховної Ради України – у контексті визначення проблемних аспектів здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Доведено, що твердження, наведені у наукових джерелах щодо порушення процесуальним керівництвом прокурора окремих принципів кримінального провадження, зокрема принципів змагальності, незалежності сторін, рівності перед законом, забезпечення права на захист, не мають достатнього обґрунтування, оскільки необхідно розмежовувати поняття «обмеження» та «порушення» прав, які не є тотожними за своїм змістом.

Зауважено, що міжнародна практика свідчить про допустимість певної варіативності у визначенні обсягу повноважень прокурора як процесуального керівника, при цьому така модель визнається ефективною за умови забезпечення належних процесуальних гарантій і балансу між повноваженнями прокурора та правами інших учасників провадження.

Підсумовано, що чинний КПК України в цілому формує належну нормативну основу для здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування. Водночас окремі положення потребують уточнення та вдосконалення шляхом внесення змін до законодавства, що сприятиме підвищенню ефективності цієї діяльності, забезпеченню правової визначеності та усуненню наявних наукових і практичних дискусій щодо меж і змісту процесуального керівництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в: *науково-дослідній роботі* – для подальших наукових досліджень проблем здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування; *законотворчій діяльності* – під час підготовки змін до чинного законодавства України з питань здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування; *практичній діяльності* – як рекомендації під час практичної діяльності органів прокуратури, а також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації; *освітньому процесі* – для проведення різних форм занять зі здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання за такими навчальними дисциплінами: «Кримінальне процесуальне право», «Проблеми досудового розслідування», «Методика і тактика захисту особи у кримінальному процесі».

По завершенню доповіді аспіранту присутніми були поставлені такі **запитання:**

Лаговська Н.В.: У чому полягає сутність процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування та як воно співвідноситься з функцією нагляду?

Відповідь: Дякую за запитання. Процесуальне керівництво прокурора є самостійною функцією у кримінальному провадженні, яка полягає у спрямуванні, координації та контролі діяльності слідчого з метою забезпечення законності, ефективності та повноти досудового розслідування. Воно передбачає активну участь прокурора у визначенні напрямку розслідування, погодженні процесуальних рішень, наданні письмових вказівок, а також прийнятті ключових рішень у провадженні. На відміну від нагляду, який має більш загальний і перевірочний характер, процесуальне керівництво є функціонально орієнтованим на досягнення конкретного результату у кримінальному провадженні. Водночас ці функції перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки реалізація процесуального керівництва неможлива без елементів нагляду за додержанням законності.

Омельчук Л.В.: Якими є межі процесуального керівництва прокурора та як забезпечується баланс між його повноваженнями і процесуальною самостійністю слідчого?

Відповідь: Дякую за запитання. Межі процесуального керівництва визначаються нормами КПК України, які встановлюють як обсяг повноважень прокурора, так і гарантії самостійності слідчого. Прокурор уповноважений надавати обов'язкові для виконання письмові вказівки, скасовувати незаконні та необґрунтовані рішення слідчого, погоджувати проведення окремих слідчих (розшукових) дій, однак не вправі підміняти слідчого у здійсненні безпосереднього розслідування. Баланс забезпечується через процесуальні механізми оскарження вказівок прокурора, вимоги їх обґрунтованості та відповідності закону, а також через розмежування функціональних ролей учасників кримінального провадження. Таким чином, ефективне процесуальне керівництво можливе лише за умови дотримання принципу процесуальної автономії слідчого у поєднанні з належним контролем з боку прокурора.

Лазебний А.М.: Які основні проблеми практичного здійснення процесуального керівництва прокурором в умовах сучасного кримінального процесу та шляхи їх вирішення?

Відповідь: Дякую за запитання. Серед ключових проблем практики можна виокремити надмірну формалізацію процесуального керівництва, перевантаження прокурорів великою кількістю проваджень, нечіткість законодавчого визначення окремих повноважень, а також ризики дублювання функцій між прокурором і слідчим. Окрім того, актуальною є проблема забезпечення належної якості процесуальних рішень в умовах обмежених ресурсів і часу. Шляхами вирішення цих проблем є вдосконалення нормативного регулювання повноважень прокурора, запровадження чітких стандартів процесуального керівництва, підвищення рівня професійної підготовки прокурорів, а також використання сучасних інформаційних технологій для оптимізації управління досудовим розслідуванням. Важливим також є забезпечення ефективного внутрішнього контролю в органах прокуратури та уніфікація практики застосування законодавства.

Головуюча: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення

дисертації.

Слово надається **науковому керівнику, кандидату юридичних наук, доценту Сіренко О.В.** яка зазначила, що підготовлена Шовкоплясом Олександром Петровичем дисертаційна робота на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» є цілісним науковим дослідженням, що підтверджується результатами теоретико-правового аналізу як законодавчої бази, так і наукового доробку у сфері вивчення вказаної проблематики.

План дослідження дозволив охопити усі ключові питання теми дослідження і досить повно та змістовно висвітлити їх. При цьому здобувач правильно визначив мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, ефективно застосував необхідний науковий інструментарій.

Результати, здобуті під час дослідження, певною мірою заповнюють прогалини у висвітленні науково-теоретичних і прикладних питань. В обґрунтуванні авторських висновків у дисертації пропонується низка нових теоретично концептуальних та практично важливих положень.

Специфіка теми дослідження, сформульовані мета і завдання визначили структуру дисертації, послідовність та логіку викладення матеріалу. Зміст дисертації свідчить про повноту і завершеність комплексного дослідження. Робота оформлена в повній відповідності до вимог, які ставляться щодо дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В цілому робота оцінена позитивно. Відмічено, що вона була виконана самостійно і автора можна вважати підготовленим науковцем. Було акцентовано увагу на тому, що науковий керівник робив лише окремі зауваження та вносив окремі корективи щодо обраної теми дослідження. Здобувач же з деякими зауваженнями погоджувався, а з деякими – ні, аргументовано відстоюючи свою особисту точку зору з певних питань.

Вищевикладене свідчить, що дисертаційне дослідження Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування», представляє самостійне, закінчене дослідження теоретичного характеру, є оригінальним, актуальним, практично значимим і дозволяє зробити висновок, що робота відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до прилюдного захисту.

Головуюча: Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається **доповідачам:**

Кандидату юридичних наук, доценту Лугиній Н.А., яка підкреслила, що виконане Шовкоплясом Олександром Петровичем дослідження присвячене актуальній проблемі, яка є важливою як для теорії, так і для практики.

Практика правозастосування інституту процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування свідчить про поступове зміцнення його ролі як ключового елемента забезпечення ефективності кримінального провадження, узгодженості дій органів досудового розслідування та дотримання прав його учасників. Водночас спостерігаються як позитивні тенденції, пов'язані з підвищенням якості процесуальних рішень і скороченням строків

розслідування, так і окремі проблемні аспекти, зокрема ризики надмірної формалізації діяльності прокурора та потенційного втручання у процесуальну самостійність слідчого. Ураховуючи зазначене, подальше вдосконалення механізмів реалізації процесуального керівництва, зокрема через чітке нормативне визначення його меж і форм, видається обґрунтованим і перспективним напрямом розвитку кримінального процесуального законодавства України.

Актуальність оцінки роботи ґрунтується на результатах опрацьованих здобувачем та використаних у тексті дисертації наукових, навчальних і нормативно-правових джерел, а також виведених автором на цій основі елементів наукової новизни, кожен із яких відображено в певній рубриці, а саме: вперше - 3 науково обґрунтованих результатів свого дослідження; удосконалено - 4 та дістали подальший розвиток - 3 положення.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації Шовкопляса О.П., відображено у 6 наукових публікаціях, з них 3 статті опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук, а також 3 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Кількість праць та інших результатів дисертаційної роботи, у цілому та з формальної точки зору є достатньою для узагальнення та наукового обґрунтування вироблених її автором положень, висновків, рекомендацій і пропозицій по суті досліджуваної проблематики.

Про практичну цінність та наукову новизну дисертації свідчать також й інші її положення, висновки та пропозиції, що відображені у відповідних розділах і підрозділах. Проте, як побажання, доцільно було б звернути увагу на окремі аспекти. Зокрема, у роботі автор активно посилається на практику органів прокуратури та окремі судові рішення, що стосуються оцінки діяльності прокурора як процесуального керівника, однак у списку використаних джерел ці рішення подані узагальнено або відсутні. Хоча вони частково відображені в огляді практики, доцільним видається їх більш чітке бібліографічне оформлення із конкретизацією реквізитів, що надало б можливість звернення до повних текстів відповідних рішень та розширило б емпіричну базу дослідження.

Дискусійними залишаються й окремі положення, висвітлені у роботі, зокрема щодо визначення меж процесуального керівництва прокурора та співвідношення його повноважень із процесуальною самостійністю слідчого, а також питання ефективності механізмів оскарження процесуальних рішень прокурора на стадії досудового розслідування. Загалом із запропонованими підходами можна погодитися, однак доцільним було б більш ґрунтовне їх теоретичне та практичне обґрунтування, з урахуванням актуальної судової практики та міжнародних стандартів, що посилює аргументацію авторської позиції та наукову цінність дисертаційного дослідження.

Вважаю дисертаційну роботу закінченим теоретичним дослідженням, цікавим та практично значущим.

Кандидат юридичних наук, професор Грицюк І.В., який відзначив, що актуальність обраної Шовкоплясом О.П. теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і заперечень, адже на сьогодні немає достатньої бази

монографічних досліджень, присвячених комплексному аналізу процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Водночас, рецензент підкреслила, що виконане Шовкоплясом Олександром Петровичем дослідження є актуальним і своєчасним, а положення та висновки, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані. При дослідженні застосовано ряд методів, обраних автором з урахуванням специфіки поставленої мети, а також об'єкта і предмета дослідження.

Автор в дисертації продемонстрував рівень своєї професійної зрілості та наукової кваліфікації. Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних і зарубіжних учених.

Дисертаційне дослідження фахово структуроване і відзначається цілісною логічною побудовою. Розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою і показують послідовність аналізу досліджуваних юридичних явищ. При поділі розділів основного тексту на підрозділи автором дотримані правила пропорційності і взаємозв'язку. Мета і завдання, які визначені автором у вступі, знайшли відображення у змісті і тексті дослідження.

Аналіз наукових праць дозволив автору констатувати закономірність підходів учених до розуміння сутності процесуального керівництва прокурора: у контексті підвищення ефективності досудового розслідування та забезпечення належної координації діяльності органів досудового розслідування така функція отримує підтримку, тоді як у площині дотримання процесуальної самостійності слідчого та гарантій прав учасників кримінального провадження окремі аспекти її реалізації розцінюються як потенційно проблемні або такі, що потребують додаткового нормативного врегулювання. У роботі автор, зокрема, зазначає про необхідність уточнення змісту та меж процесуального керівництва, однак не в усіх випадках пропонує чіткі редакції відповідних дефініцій чи критеріїв розмежування повноважень прокурора і слідчого, що могло б підвищити рівень визначеності викладених положень.

Водночас окремі твердження автора мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальшого наукового обговорення. Разом із тим рецензентом відзначено, що дослідження в цілому свідчить про здатність автора аргументовано обґрунтовувати власну позицію та вести наукову полеміку при оцінці різних доктринальних підходів. Основні висновки і пропозиції сформульовано чітко, логічно та послідовно; ключові положення викладені системно і комплексно, а наведені аргументи є взаємоузгодженими та переконливими. Висновки дисертації відображають основні наукові результати, отримані дисертантом особисто, узагальнюють викладений матеріал і відповідають поставленій у вступі меті та визначеним завданням дослідження.

Таким чином, дисертація Шовкопляса Олександра Петровича є цілісним, самостійним, завершеним монографічним дослідженням важливої наукової і

практичної проблеми, відповідає встановленим вимогам та профілю наукової спеціальності 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук, професор Глух М.В., яка зауважила, що здобувач у своїй дисертації успішно досягнув поставленої мети.

Наша держава на конституційному рівні визнала людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Забезпечення та захист цих прав і свобод визначає зміст діяльності всіх органів державної влади, у тому числі органів прокуратури, які відіграють ключову роль у кримінальному провадженні, зокрема під час здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Упродовж останніх десятиліть простежується стійка тенденція до уніфікації підходів держав європейської та світової спільноти щодо гарантування основних прав і свобод людини, що знаходить своє відображення у ратифікації міжнародно-правових актів, а також у функціонуванні міжнародних інституцій, спрямованих на їх захист. Встановлені у таких актах стандарти виступають орієнтиром для національних правових систем, у тому числі у сфері кримінального процесу, де особливого значення набуває забезпечення балансу між ефективністю досудового розслідування та дотриманням прав його учасників.

У дисертаційній роботі запропоновано авторське бачення низки положень, що мають істотне теоретичне та практичне значення для вдосконалення інституту процесуального керівництва прокурора. Робота відзначається використанням широкого кола зарубіжних наукових джерел, що дозволило забезпечити належний рівень порівняльно-правового аналізу. Матеріал викладено логічно, послідовно та аргументовано. Автором сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства, спрямовані на підвищення правової визначеності, чіткості окреслення меж процесуального керівництва та підвищення ефективності досудового розслідування.

Шляхами вирішення виявлених нормотворчих проблем визначено внесення змін до положень КПК України, зокрема в частині регламентації повноважень прокурора як процесуального керівника, порядку взаємодії зі слідчим, а також уточнення процедур прийняття та оскарження процесуальних рішень, що сприятиме підвищенню якості правозастосування та узгодженості кримінального процесу.

Отже, можна зробити висновок, що подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову. Дисертація Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, у якому обґрунтовується низка наукових положень та висновків, що відзначаються новизною у теоретичному плані і є важливими для юридичної практики, а також може бути рекомендовано для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Лаговська Н.В., яка зазначила, що дисертантом опрацьовано досить значний масив літератури, який прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження, у тому числі безпосередньо проаналізовано документальні, нормативно-правові та статистичні джерела, а також сучасну наукову літературу. Це слугує свідченням високого рівня обізнаності здобувача у темі, яка ним досліджується, та відповідного рівня обґрунтованості зроблених ним висновків.

Немає сумніву, що європейський вибір України – це шлях забезпечення свободи людини в умовах державної організації, піднесення її гідності, економічного процвітання й соціальної захищеності, гарантування фундаментальних прав і свобод.

Процесуальне керівництво прокурора під час досудового розслідування розглядається автором як прояв функціональної диференціації кримінального процесу, спрямований на забезпечення ефективності розслідування та дотримання прав учасників кримінального провадження.

Окрім наукових праць, у дисертації проаналізовано правові позиції Верховного Суду, практику Європейського суду з прав людини, а також законотворчу діяльність Верховної Ради України – у контексті виявлення проблемних аспектів здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Дисертація Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» може бути рекомендована до захисту у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Павлюх О.А. наголосила, що для науковців і практиків, які досліджують, вивчають та цікавляться проблематикою здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування, буде корисним ознайомлення як із змістом дисертаційного дослідження, так і з висновками, до яких дійшов автор.

Дисертація є монографічним дослідженням, у якому комплексно, з урахуванням сучасних методів наукового пізнання, досягнень вітчизняної та зарубіжної правничої науки, а також положень чинного законодавства України та інших держав, розкрито теоретичні та практичні аспекти здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Дослідження виконано якісно, на високому науковому рівні, а отримані результати є об'єктивними та обґрунтованими. Позитивним аспектом роботи є здатність автора аргументовано відстоювати власну позицію, вести наукову дискусію з представниками різних доктринальних підходів, а також послідовно, логічно й системно викладати матеріал. Структура дисертації є вдалою та продуманою. Переконливими є загальні висновки, у яких відображено ступінь вирішення проблематики, визначеної у вступі. Автор має достатню кількість наукових публікацій у фахових виданнях і тез доповідей на конференціях. Дисертаційна робота виконана самостійно, має комплексний і завершений характер.

Загалом, дисертаційна робота Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового

розслідування» може бути рекомендована до захисту у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Лазебний А.М., який зупинився на актуальності дисертаційної роботи, відмітив її обґрунтованість для висвітлення основних положень.

З огляду на євроінтеграційний курс України, в межах якого особливого значення набуває дотримання усталених європейських стандартів у сфері прав людини, питання забезпечення цих стандартів на стадії досудового розслідування, де права і свободи особи зазнають найбільшого обмеження, є вкрай актуальним.

Автором визначено основні напрями вирішення наявних нормотворчих проблем у сфері здійснення процесуального керівництва прокурором та сформульовано пропозиції щодо внесення змін до КПК України, зокрема в частині уточнення повноважень прокурора, удосконалення процедур досудового розслідування та підвищення ефективності гарантій прав учасників кримінального провадження.

Підняті у дисертаційному дослідженні проблеми і запропоновані автором шляхи розв'язання сучасних проблем в практичній площині процесуального керівництва прокурором на стадії досудового розслідування. Робота відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендована до захисту у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, доцент Бодунова О.М. акцентувала на актуальності і новизні роботи, підтримала доповідачів і запропонувала проголосувати за роботу Шовкопляса Олександра Петровича щодо захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

щодо дисертації Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Говорячи про актуальність теми, слід відзначити, що питання ефективного здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування має важливе значення для забезпечення законності, захисту прав і свобод громадян, а також підвищення якості протидії злочинності. З огляду на це, можна виокремити чинники, що обумовлюють актуальність обраної теми.

По-перше, це реформування кримінальної юстиції. Сучасна система кримінального процесу України проходить етап глибинних реформ, зокрема у частині вдосконалення функцій органів прокуратури. Впровадження нового підходу до процесуального керівництва спрямоване на посилення його ефективності, проте на практиці виникають значні проблеми, які потребують наукового аналізу.

Наступним чинником є зростання ролі прокурора. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), прокурор є ключовою фігурою у забезпеченні належного досудового розслідування. Водночас питання процесуального керівництва вимагають детального вивчення з огляду на динаміку злочинності, нові виклики, такі як кіберзлочини та організована злочинність.

Також слід відмітити такий чинник, як неоднозначність правозастосування. У практиці досудового розслідування часто виникають труднощі, пов'язані з тлумаченням окремих норм законодавства, ефективною взаємодією між прокурором і слідчим, а також забезпеченням дотримання прав учасників кримінального провадження.

Останнім чинником варто назвати практику інших країн, яка демонструє різні підходи до здійснення прокурором процесуального керівництва. Аналіз і адаптація цих підходів до умов України можуть сприяти вдосконаленню національної системи кримінального провадження.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною, науково перспективною та має суттєве значення для розвитку теорії і практики кримінального процесу.

Питанням участі прокурора у кримінальному провадженні у загальному аспекті значну увагу приділили такі вітчизняні учені, як О. Банчук, В. Галаган, Л. Грицаєнко, Ю. Дьомін, В. Зеленецький, М. Каркач, В. Кравчук, В. Кривобок, О. Кучинська, Н. Лугіна, В. Маляренко, О. Михайленко, А. Мовчан, В. Нор, О. Проневич, М. Руденко, Г. Середа, В. Топчій, Г. Тюрін та інші.

Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням як кримінальна процесуальна дефініція досліджувалася у працях таких науковців, як О. Антонюк, В. Клочков, І. Козьяков, Г. Колеснік, Ю. Коробко, Д. Мірковець, Ю. Полянський, О. Попович, Г. Середа, Є. Скулиш, С. Смоков, О. Толочко, М. Черноусько, В. Юрчишин, О. Ярмиш та інші.

Зазначені науковці зробили значний внесок у розвиток теорії та практики правової доктрини, що стосується процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням. Їхні роботи стали основою для формування теоретичних засад і обґрунтованих пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності цього виду діяльності та розроблення наукових концепцій з відповідної тематики. Водночас аналіз їхніх досліджень показує, що вони здебільшого охоплювали лише окремі аспекти доктринальних і прикладних питань процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням.

Незважаючи на це, на сьогодні залишаються недостатньо вивченими та нормативно не врегульованими певні аспекти участі прокурора в досудовому розслідуванні як безпосереднього процесуального керівника, особливо в умовах воєнного стану.

Саме ці обставини стали визначальними для вибору теми дисертації та окреслили об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019);

Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Стратегічного плану щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023-2025 роки (Наказ Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року № 489), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 03 лютого 2022 року № 109) і Пріоритетним тематичним напрямом наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 року №476). Робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри кримінальної юстиції Державного податкового університету «Удосконалення кримінального провадження в Україні (кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти)» (державний реєстраційний номер 0115U002808).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Державного податкового університету від 30 листопада 2023 року (протокол № 6), уточнено рішенням Вченої ради Державного податкового університету від 30 жовтня 2024 року (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування, розроблення на його основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення правової регламентації та практики процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- висвітлити генезу інституту процесуального керівництва в розрізі історико-правового аспекту;
- визначити науково-теоретичну концептуалізацію інституту процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням;
- узагальнити особливості прокурорського нагляду при процесуальному керівництві досудовим розслідуванням;
- сформулювати процесуальний статус та система повноважень прокурора в механізмі керівництва досудовим розслідуванням;
- виокремити функції прокурора та методикку процесуального керівництва прокурором у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати процесуальне керівництво прокурора досудовим розслідуванням в умовах воєнного стану;
- проаналізувати інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням;

– окреслити особливості процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням в аспекті відповідності міжнародним стандартам у сфері прокурорської діяльності;

– визначити концептуальну модель удосконалення інституту процесуального керівництва прокурором в Україні;

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Предмет дослідження – здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування.

Методи дослідження обрані з урахування заявленої мети та завдань, його об'єкта і предмета. Методологічною основою роботи виступали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: *діалектичний метод* надав можливість розглянути всі питання теми в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємообумовленість (розділи 1, 2, 3); *методи системного аналізу та системно-структурний* використовувалися під час аналізу нормативно-правового регулювання питання здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1); *статистичний метод* сприяв опрацюванню емпіричної бази як джерела надходження відомостей про предмет дослідження (розділи 1, 2, 3); *формально-логічний метод* сприяв дослідженню повноважень слідчого судді, судді при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності прокурора під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням (підрозділ 3.1); *метод порівняльного правознавства* надав можливість провести аналіз кримінальних і кримінальних процесуальних норм та інших, що регулюють питання процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування в Україні та в зарубіжних країнах (підрозділ 3.2); *соціологічний метод* застосовувався під час соціологічного опитування (анкетування) практичних працівників щодо питань процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування (розділи 1, 2, 3); *формально-юридичний метод* дозволив розкрити питання особливостей аналізу норм права, в яких міститься вказівка на процесуальне керівництво прокурора у кримінальному провадженні, обґрунтувати висновки та пропозиції щодо внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства (розділи 1, 2, 3).

Емпіричну базу дослідження становлять офіційна статистична звітність Офісу Генерального прокурора за 2019-2024 рр., узагальнені результати опитувань 170 прокурорів у Київській, Черкаській, Житомирській областях, судова практика Верховного Суду України та Європейського Суду з прав людини, що стосується предмета дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за характером та змістом дисертаційна робота є одним з перших комплексних монографічних досліджень здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування. Основні наукові здобутки дослідження, які розкривають його наукову новизну та особистий внесок автора у вивчення проблеми, включають сукупність розроблених положень, висновків та практичних рекомендацій:

вперше:

- дано авторське визначення спеціалізованого процесуального керівництва під яким варто розуміти процесуальний механізм, що має на меті забезпечення законності у реалізації всіх аспектів кримінальних процесуальних відносин, які виникають під час досудового розслідування стосовно певних категорій кримінальних проваджень та здійснюється уповноваженими на те суб'єктами;

- сформульовано положення, що характеризують зміст і напрямки методики процесуального керівництва, що здійснюється шляхом інтеграції ресурсів і можливостей, наданих повноваженнями процесуального керівника та завданнями процесуального керівництва

- з метою отримання інформації про відповідні рішення прокурорів після того, як з'явиться можливість здійснювати правосуддя на територіях, де це раніше було неможливо через бойові дії або окупацію запропоновано запровадити реєстр рішень, ухвалених прокурором у порядку ст. 615 КПК України.

удосконалено:

- наукову позицію щодо періодизації еволюції законодавчого закріплення функції представництва прокуратурою інтересів у суді, а саме, на основі проведеного правового аналізу виділено два основні періоди: період юридичного становлення цієї функції, коли вона була фактично закріплена на рівні Конституції України та відображена у спеціальному законодавстві (1996 – 2001 рр.), і період її розвитку, що триває і сьогодні, в період пошуку оптимальної моделі її реалізації;

- наукову думку щодо класифікації міжнародних стандартів нагляду прокурора за дотриманням законності у кримінальному провадженні: 1) міжнародні нормативно-правові акти загального правового характеру, що закріплюють основи міжнародних стандартів захисту прав; 2) спеціалізовані міжнародні нормативно-правові акти, що безпосередньо регулюють стандарти діяльності прокуратури;

- доктринальну тезу щодо трансформації ЄРДР у сучасну систему електронного провадження;

- правову природу повноважень прокурора на досудовому провадженні та співвідношення між прокурорським наглядом і процесуальним керівництвом;

дістало подальший розвиток:

- положення щодо завдань спеціалізованого процесуального керівництва, які відповідно до чинного законодавства можна сформулювати як загальні, так і окремі для кожного напрямку вказаного процесуального керівництва;

- наукові погляди щодо розмежування понять «обвинувачення», «нагляд» і «процесуальне керівництво» у прокурорській діяльності;

- доктринальні положення щодо виокремлення поширених недоліків процесуального керівництва прокурором у досудовому розслідуванні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування;

законотворчій діяльності – під час підготовки змін до чинного

законодавства України з питань здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування;

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час практичної діяльності органів прокуратури, а також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації;

освітньому процесі – для проведення різних форм занять зі здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання за такими навчальними дисциплінами: «Кримінальне процесуальне право», «Проблеми досудового розслідування», «Методика і тактика захисту особи у кримінальному процесі».

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Результати дослідження були оприлюднені на 3 міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти» присвячена пам'яті В.П. Бахіна, В.К. Лисиченка, І.Я. Фрідмана (м. Ірпінь, 29 березня 2024 р.), «Теорія і практика сучасної науки та освіти» (м. Львів, 9–10 січня 2025 р.), «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (м. Тернопіль, Україна, м. Ополь, Польща, 14-15 січня 2025 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені у 6 наукових публікаціях, серед яких три статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, три тези доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, з них основний текст – 207 сторінок, список використаних джерел – 24 сторінки (228 найменувань) та 2 додатки на 6 сторінках.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України, в яких опубліковані наукові результати дисертації:

1. Шовкопляс О. П. Значення психологічних знань у діяльності прокурора в суді за участю суду присяжних. *Ірпінський юридичний часопис. Серія: право.* 2024. Вип. 3 (16). С. 322–327. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154.3\(16\).2024.322-327](https://doi.org/10.33244/2617-4154.3(16).2024.322-327).

2. Шовкопляс О. П. Психологічні особливості діяльності прокурора в суді. *Ірпінський юридичний часопис. Серія: право.* 2024. Вип. 1 (14). С. 182–189. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154.1\(14\).2024.182-189](https://doi.org/10.33244/2617-4154.1(14).2024.182-189).

3. Шовкопляс О.П. Особливості представництва прокурором інтересів держави у судовому провадженні. *Журнал східноєвропейського права.* 2025. Вип. 130. С. 232–236. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14743688>

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

4. Шовкопляс О. П. Психологія прокурорської діяльності у кримінальному провадженні. *«Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні*

процесуальні та криміналістичні аспекти» присвячена пам'яті В.П. Бахіна, В.К. Лисиченка, І.Я. Фрідмана : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Ірпінь, 29 берез. 2024 р. Ірпінь, 2024. С. 104-107.

5. Шовкопляс О. П. Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням: теоретико-методологічні аспекти та сучасні підходи. *Теорія і практика сучасної науки та освіти : Матеріали XIV міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 9-10 січ. 2025 р. Львів, 2025. С. 93-94.*

6. Шовкопляс О. П. Особливості реалізації функцій прокурора як процесуального керівника досудового розслідування. *Актуальні дослідження правової та історичної науки : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф., м. (Тернопіль-Ополе), 14–15 січ. 2025 р. Тернопіль, 2025. С. 46–47.*

Характеристика особистості здобувача. Шовкопляс Олександр Петрович народився 04 жовтня 1983 року у селі Озерно Білоцерківського району Київської області .

Закінчив у 2005 році Національну юридичну академію імені Ярослава Мудрого.

Аспірант кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету. Одружений, має сина.

Голова, суддя Білоцерківського міськрайонного суду Київської області.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Шовкопляса Олександра Петровича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Шовкопляса Олександра Петровича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Шовкопляса Олександра Петровича на тему «Здійснення процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права: «за» – 13; «проти» – немає; «утримались» – немає.

**Голова фахового семінару кафедр
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, доцент,
гарант освітньо-наукової
програми 081 «Право»**

Олеся БОДУНОВА